

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U003036

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 05-09-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Никоненко Володимир Володимирович

2. Volodymyr Nykonenko

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 021

Назва наукової спеціальності: Аудіовізуальне мистецтво та виробництво

Галузь / галузі знань: культура і мистецтво

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: 021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво

Дата захисту: 03-09-2024

Спеціальність за освітою: Аудіовізуальне мистецтво та виробництво

Місце роботи здобувача:

Код за ЄДРПОУ:

Місцезнаходження:

Форма власності:

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): 6637

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Код за ЄДРПОУ: 02214171

Місцезнаходження: вул. Ярославів Вал, 40, Київ, 01034, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Код за ЄДРПОУ: 02214171

Місцезнаходження: вул. Ярославів Вал, 40, Київ, 01034, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 18.67.45.15, 18.67.91, 18.67.01

Тема дисертації:

1. Образ батька в українському кінематографі: особливості художньої трансформації.
2. The Image of the Father in Ukrainian Cinema: Peculiarities of Artistic Transformation.

Реферат:

1. АНОТАЦІЯ В. В. Никоненко. Образ батька в українському кінематографі: особливості художньої трансформації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеню доктора філософії за спеціальністю 021 – аудіовізуальне мистецтво і виробництво. – Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ, 2024. Актуальність дослідження. Архетип батька – один із основних елементів колективного позасвідомого. Вже на зорі історичного розвитку людство закріпило за батьківською постаттю такі символічні функції: сила, влада, мудрість, наставництво, захист. Водночас, протягом століть образ батька залишається символом культурної самобутності народів, а також, постаттю, що уособлює зв'язок з родом та духовними традиціями. Художній образ батька неодноразово ставав предметом досліджень з різних гуманітарних дисциплін. Оскільки в батьківській постаті зосереджені суспільні уявлення

про мораль, авторитет та кровні зв'язки, у мистецтві вона часто уособлює символічну вертикаль загальнолюдських цінностей. Відповідно, коли в суспільстві трапляються певні соціальні, політичні чи культурні реформи, то у мистецтві вони найчастіше закарбовуються через зміни у трактуванні характеру образу батька. Займає чільне місце архетип батька і в українській національній ментальності, що добре простежується у творах нашої культури – міфології, фольклорі, літературі, кінематографі. Кіно, – як масове мистецтво, та як своєрідне дзеркало соціальних процесів, – ретельно карбувало хроніку трансформації образу батька в колективній свідомості українського суспільства: від 1920-х років – до сьогодні. Сьогодні ми маємо можливість простежити наскрізний розвиток образу батька на українському екрані у різні історичні періоди, розглянути динаміку цього процесу та дослідити його логічну послідовність. На наш погляд, історія теми батьківства в українському кіно по сьогодні залишається недостатньо висвітленою. Необхідність комплексного дослідження батьківського архетипу в українському мистецтві видається особливо доречним: на тлі загострення військової агресії проти України актуалізується тлумачення образу батька як своєрідного уособлювача духовних, моральних та державницьких цінностей народу. Мета дослідження полягає у концептуальному осмисленні інтерпретацій художнього образу батька на українському кіноекрані (від 1920-х років до сьогодні) з оглядом на соціальні, політичні та культурні реалії історії країни. Наукову новизну дослідження характеризує те, що в ньому вперше здійснено систематизоване поетапне теоретико-методологічне дослідження художнього образу батька в українському кінематографі (1920 рр. – наші дні) в контексті історико-політичних процесів XX – XXI століть, простежена логіка послідовності еволюції батьківського образу на українському кіноекрані з особливою увагою до соціокультурних чинників, що зумовлювали концептуальні зміни кінематографічних інтерпретацій образу батька в кожний із періодів української історії. Уточнено розуміння соціальних та культурних факторів, що протягом тривалого історичного періоду формували колективні уявлення про постать батька в національній пам'яті українців та модулювали функціональну характеристику художнього образу батька у просторі української культури, а також – комплекс наукових шляхів та теоретичних засад, які дають можливість широкого та розгалуженого дослідження художнього образу батька у творах світового мистецтва, і в українському кінематографі зокрема. Результати дослідження. Здобуті автором результати представляють комплексне міждисциплінарне дослідження особливостей художніх трансформацій образу батька в українському кінематографі, що включає в собі аналіз теоретико-методологічного підґрунтя даної проблеми та осмислює основні соціокультурні фактори, що впливали на концептуальну характеристику образу батька в кіно на різних етапах соціального та політичного життя країни. У першому розділі увага зосереджується на теоретико-методологічних засадах дослідження художнього образу батька. Здійснено комплексний аналіз релігійного та філософського коріння архетипу батька. Через низку літературних джерел давньої європейської культури («Теогонія» Гесіода, перекази давньогрецьких міфів, поеми Гомера, трактати Арістотеля, біблейські оповіді), простежується історична динаміка укорінення постаті батька у статусі загальнолюдського символу влади, мудрості, наставництва, пам'яті народів в європоцентричній культурі. У ході дослідження визначається: сутнісна характеристика образу батька в мистецтві з давніх часів традиційно віддзеркалювала систему духовних, морально-етичних, і політичних цінностей своєї історичної епохи. Визначається основний контекстуальний вектор наступних частин дослідження: аналіз образу батька надалі буде здійснюватися з урахуванням архетипічних владних значень, що закріпилися за батьківською постаттю з найдавніших часів.

2. ABSTRACT V. V. Nykonenko. The Image of the Father in Ukrainian Cinema: Peculiarities of Artistic Transformation. – On the rights of manuscript. The thesis for the doctor of philosophy degree, speciality 021. – Audiovisual art and production. – Kyiv National I. K. Karpenko-Kary Theatre, Cinema and Television University, Kyiv, Ministry of Culture and Information Policy, 2024. Relevance. The father archetype is one of the main elements of the collective unconscious. Already at the dawn of historical development, mankind assigned the following symbolic functions to the father figure: strength, power, wisdom, mentoring, and protection. At the same time, for centuries, the image of the father has remained a symbol of the cultural identity of peoples, as well as a figure that personifies the connection with the family and spiritual traditions. The artistic image of the father has

repeatedly been the subject of research in various humanities disciplines. Since the father figure concentrates social ideas about morality, authority, and blood ties, in art he often embodies a symbolic vertical of universal values. Accordingly, when certain social, political, or cultural reforms occur in society, they are most often reflected in art through changes in the interpretation of the nature of the father figure. The father archetype also plays a prominent role in the Ukrainian national mentality, which is clearly seen in the works of our culture - mythology, folklore, literature, and cinema. Cinema, both as a mass art and as a kind of mirror of social processes, has carefully chronicled the transformation of the father's image in the collective consciousness of Ukrainian society: from the 1920s to the present. Today, we have the opportunity to trace the cross-cutting development of the image of the father on the Ukrainian screen in different historical periods, to examine the dynamics of this process and to explore its logical sequence. In our opinion, the history of the theme of fatherhood in Ukrainian cinema remains insufficiently covered to this day. The need for a comprehensive study of the fatherly archetype in Ukrainian art seems particularly relevant: against the backdrop of escalating military aggression against Ukraine, the interpretation of the image of the father as a kind of personification of the spiritual, moral, and state values of the people is becoming more relevant. The purpose of the study is to conceptualize the interpretations of the artistic image of the father on the Ukrainian film screen (from the 1920s to the present) with an eye to the social, political, and cultural realities of the country's history. The scientific novelty of the study is characterized by the fact that it is the first systematic, phased theoretical and methodological study of the artistic image of the father in Ukrainian cinema (1920s - present) in the context of historical and political processes of the twentieth and twenty-first centuries, tracing the logic of the sequence of evolution of the father's image on the Ukrainian film screen with special attention to the socio-cultural factors that determined the conceptual changes in cinematic interpretations of the father's image in each period of Ukrainian history. The article clarifies the understanding of social and cultural factors that have shaped collective ideas about the father in the national memory of Ukrainians over a long historical period and modulated the functional characteristics of the artistic image of the father in the space of Ukrainian culture, as well as a set of scientific paths and theoretical foundations that allow for a broad and extensive study of the artistic image of the father in works of world art, and in Ukrainian cinema in particular. Research results. The results obtained by the author represent a comprehensive interdisciplinary study of the peculiarities of artistic transformations of the image of the father in Ukrainian cinema, which includes an analysis of the theoretical and methodological basis of this problem and comprehends the main socio-cultural factors that influenced the conceptual characterization of the image of the father in cinema at different stages of the country's social and political life. The first chapter focuses on the theoretical and methodological foundations of the study of the artistic image of the father. A comprehensive analysis of the religious and philosophical roots of the father archetype is carried out. Through a number of literary sources of ancient European culture (Hesiod's Theogony, retellings of ancient Greek myths, Homer's poems, Aristotle's treatises, biblical stories), the historical dynamics of the father's rooting in the status of a universal symbol of power, wisdom, mentoring, and memory of peoples in Eurocentric culture is traced.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- 1. Никоненко В. Постаць Богдана Хмельницького на українському кіноекрані: трансформації образу // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-

Карого: збірник наукових праць, (33), (2023). С. 111–118.

- 2. Никоненко В. Художні трансформації образу батька в українському кінематографі сталінського періоду // Культура України: збірник наукових праць (83), (2024). С. 107–113.
- 3. Никоненко В. Відображення кризи радянського гендерного проекту в українському кінематографі 1980-х років (на прикладі художнього образу батька) // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство, (50), (2024). С. 59 – 66.
- 4. Никоненко В. Художні інтерпретації постаті батька в українському поетичному кіно (1960–1970-ті рр.) // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого: збірник наукових праць, (34), (2024). С. 86 – 93.
- 5. Nykonenko V. FATHER FIGURE IN THE UKRAINIAN CINEMATOGRAPHY OF THE 1920'S: SOCIO-CULTURAL ASPECT // SWorldJournal, 4(22-04), (2023). 120–125.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами:

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Братерська-Дронь Марина Тарасівна
2. Maryna T. Braterska-Dron

Кваліфікація: д.філос.н., професор, 09.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-3364-9143

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Код за ЄДРПОУ: 02214171

Місцезнаходження: вул. Ярославів Вал, 40, Київ, 01034, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Алфьорова Зоя Іванівна

2. Zoja I. Alferova

Кваліфікація: д.мист., професор, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-4698-9785

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Код за ЄДРПОУ: 02071145

Місцезнаходження: вул. Мистецтв, буд. 8, Харків, Харківський р-н., 61002, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Безручко Олександр Вікторович

2. Oleksandr Bezruchko

Кваліфікація: д. мист., професор, 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Приватний вищий навчальний заклад "Київський університет культури"

Код за ЄДРПОУ: 31028309

Місцезнаходження: вул. Чигоріна, буд. 20, Київ, 01042, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мусієнко Оксана Станіславівна

2. Oksana S. Musienko

Кваліфікація: к.мист., професор, 17.00.04

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1707-1652

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Код за ЄДРПОУ: 02214171

Місцезнаходження: вул. Ярославів Вал, 40, Київ, 01034, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Журавльова Тетяна Василівна

2. Tetyana V. Zhuravlyova

Кваліфікація: к. мист., 26.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-1724-6395

Додаткова інформація: ;<https://scholar.google.com.ua/citations?hl=uk&user=sbFN-doAAAAJ>

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого

Код за ЄДРПОУ: 02214171

Місцезнаходження: вул. Ярославів Вал, 40, Київ, 01034, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство культури України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Станіславська Катерина Ігорівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Оніщенко Олена Ігорівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Свириденко Катерина Сергіївна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна